

Úloha klastrov v modernej hospodárskej politike

Loučanová Erika · Humanitné vedy

17.02.2014

Proces globalizácie, vedie k univerzalizácii svetovej ekonomiky, a zároveň pôsobí proces diferenciacie, ktorý má za následok jej rozklad na menšie hospodárske celky. Územným prejavom diferenciacie svetovej ekonomiky je proces, ktorý je označovaný ako regionalizmus (regionalizácia). Nerozdeliteľnou súčasťou pojmov globalizácia a regionalizácia je aj integrácia.

Pojem integrácia nie je využívaný len na makroekonomickej úrovni, ale aj na mikroekonomickej úrovni kde je integrácia chápaná ako proces zblížovania funkčných jednotiek v organizácii, t.j. spojovanie dvoch alebo viacerých podnikov pod jedno vedenie a tým vytváranie klastrov. Príčiny môžu byť rôzne, od dobrovoľného spojenia v snahe získať lepšie hospodárske výsledky po vynútené spojenie z dôvodu ekonomických problémov.

Definovanie klastrov

V prelomovej knihe Michaela Portera „Konkurenčná výhoda národov“ v roku 1990 definoval „klastre ako geograficky blízke zoskupenie vzájomne previazaných podnikov, špecializovaných dodávateľov, poskytovateľov služieb a súvisiacich inštitúcií v konkrétnom odbore aj podnikov v príbuzných odboroch, ktoré spolu súťažajú, ale tiež spolupracujú, majú spoločné znaky a tiež sa dopĺňajú.“ Neskôr Porter (1998) inovoval svoju definíciu a prezentuje ju nasledovne:

„Klastre sú miestne koncentrácie vzájomne prepojených firiem a inštitúcií v konkrétnom odbore. Klastre zahŕňajú skupinu previazaných priemyslových odvetví a ďalších subjektov dôležitých pre hospodársku súťaž. Obsahujú napr. dodávateľov špecializovaných vstupov, ako sú súčiastky, stroje a služby, a poskytovateľov špecializovanej infraštruktúry. Klastre sa často rozširujú smerom dolu k odbytovým kanálom a zákazníkom, a do strán k výrobcom komplementárnych produktov a spoločnostiam v priemyslovom odvetví príbuzných z hľadiska poznatkov, technológií alebo spoločných vstupov. Veľa klastrov tiež zahŕňa vládne či iné inštitúcie – ako napr. univerzity. Normotvorné agentúry, výskumné tímy či obchodné asociácie – ktoré poskytujú špecializované školenia, vzdelávanie, informácie, výskum a technickú podporu.“

OECD pri definovaní klastrov špecificky rozlíšila „sektory“ a „klastre“. Definuje ich nasledovne: „Klastre sú siete vzájomne závislých firiem, inštitúcií produkujúcich

znalosti, premostujúcich inštitúcie a zákazníkov prepojených do výrobného reťazca, ktorý vytvára pridanú hodnotu. Koncept klastrov ide ďalej než sieťová spolupráca firiem, pretože postihuje všetky formy zdieľania a výmeny znalostí a tiež ide ďalej než tradičná sektorová analýza.“ Po posledných analýzách regionálnych klastrov v Európe definovala Európska komisia klastre ako „skupiny nezávislých firiem a pridružených inštitúcií, ktoré:

- spolupracujú a súťažia,
- sú miestne koncentrované v jednom či niekoľkých regiónoch, i keď tieto klastre môžu mať globálny rozsah,
- sú špecializované v konkrétnom priemyslovom odvetví previazanom spoločnými technológiami a vedomosťami,
- sú buď znalostné alebo tradičné“.

Správa Európskej komisie pokračuje, že klastrovanie má kladný vplyv na inovácie a konkurencieschopnosť, informácie, rast a dlhodobú podnikateľskú dynamiku. Vzhľadom na to, že v súčasnosti sa klastre stali nástrojom na zvyšovanie konkurencieschopnosti, sa objavilo veľa definícií klastrov, ale väčšina z nich má podobné rysy. Najúspešnejšie klastre majú neformálne spoločenské mechanizmy, ktoré podnecujú súťaž skôr pomocou inovácie (napr. vývoja nových výrobkov), než jednoducho pomocou deštruktívnej „(seba)vražednej“ cenovej konkurencie.

V základoch všetkých úspešných klastrov je mnoho spoločných prvkov a väzieb: poznanie, že klastre majú byť vedené podnikateľskými a verejnými lídrami, pochopenie dôležitosti spolupráce a súťaže, silné väzby medzi firmami a inštitúciami, poznanie, že klastrový prístup je systémový, v ktorom všetci účastníci hrajú rovnako dôležitú úlohu. V odbornej literatúre sú definované dva typy klastrov, t.j. klastre založené na hodnotovom reťazci a klastre založené na kompetenciách. Klastre založené na hodnotovom reťazci – sú obecné definované sieťou dodávateľských väzieb. Napríklad automobilový klaster je obvykle vybudovaný okolo chrbtice hodnotového reťazca spájajúceho výrobcu automobilov s jeho dodávateľmi, ktorí môžu byť ďalej spojení s výrobcami špecializovaných priemyselných zariadení, elektroniky, plastov, gumy a textilu.

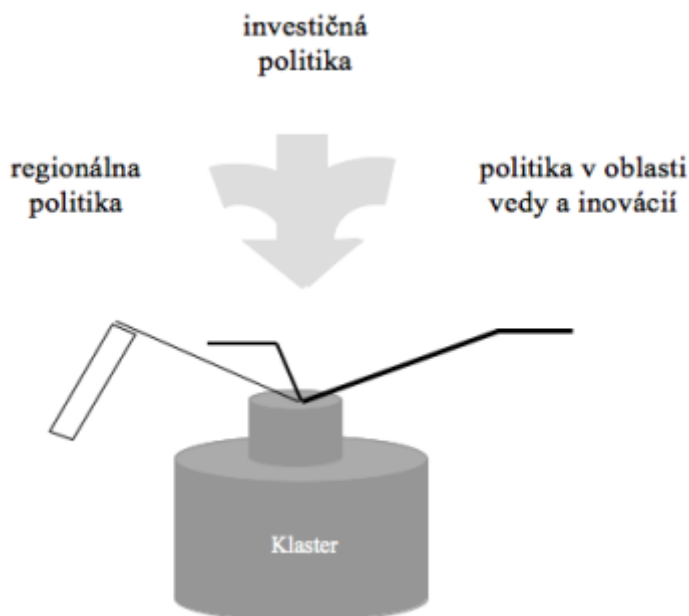
Klastre založené na kompetenciách – sa sústreďujú na konkrétnu oblasť technickej expertízy alebo kompetencie v regióne, ako sú napríklad výskumné alebo vzdelávacie schopnosti. V tomto type klastrov nejde o kľúčové dodávateľské väzby v rámci daného sektora ale o aplikáciu samotných znalostí a expertízy často naprieč veľmi odlišnými hospodárskymi aktivitami. Príkladom takého klastra by mohli byť informačné technológie a softvér, ktorých geografická koncentrácia môže byť zrejma, avšak aplikácie a klienti pre tieto schopnosti sú veľmi rôznorodé (Prno, 2013).

Úloha klastrov v modernej hospodárskej politike

Podnikateľské klastre majú vyspelý politický program, len veľmi zriedkavo stotožnený s tradičnou politikou územia tak ako aj regionálnou, inovačnou a priemyselnou politikou. Niekedy to je jednoducho tradičný politický zámer, ale vo väčšine krajín nový mikro-sústredený program, ktorý sa rýchlo stáva novým politickým vzorom – odporujúci starému politickému vzoru založenom na podpore a pomoci zvyšovania

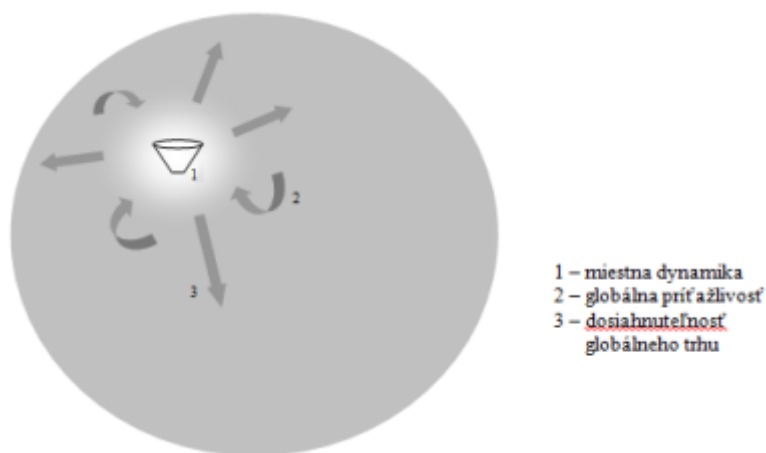
konkurencieschopnosti znižovaním nákladov. Ako vyplýva z nasledujúceho obrázku vo vnútri klastra je otvorený priestor pre tri odlišné politiky:

- regionálna, priemyselná, či politika malých a stredných podnikov,
- investičná politika,
- politika v oblasti vedy a inovácií.

Obr. 1 Tri hlavné oblasti politiky na ktorých stavajú klastre, Zdroj: Orjan Solvell, Goran Lindqvist, christian Ketels, *The Cluster Initiative Greenbook*, 2003

Na regionálnej úrovni klastre podporujú rozvoj výskumu a v neposlednom rade podporujú aj rozvoj regiónu. Na druhej strane rozkladajú náklady na podporu inováciu a tvorbu novej spolupráce. Príťahujú nové investície do regiónu, čím pôsobia aj na investičnú politiku. Firmy v klastru majú prístup k špecializovaným a podporujúcim faktorom produkcie. Proces modernizovania je v skutočnosti vnútorne poháňaný konkurenciou a prepracovaným dopytom klastra. V prírastku týchto miestnych foriem je voľnosť a podstatná mobilita medzi klastrami a po celom svete sú podstatne významné, ak uniknú stagnácii. K dosiahnutiu vitality v dlhom čase, miestne klastre potrebujú byť šikovnými smerom k firmám, rizikovému kapitálu, technike a iným prostriedkom z celého sveta, čo sa nazýva „Greta Garbo - efekt“. Greta Gustafssons bola mladá švédka herečka, ktorá bola atraktívna pre Hollywood, popredný filmový klaster, kde ona sa stala známa pre celý svet ako Garbo.

Obr. 2 Miestne klastre a globálny trh, Zdroj: Orjan Solvell, Goran Lindqvist, christian Ketels, *The Cluster Initiative Greenbook*, 2003

Firmy vo vnútri klastra tak isto musia mať adekvátny prístup k svetovému trhu, byť šikovnými, k udržaniu ich konkurencieschopnosti a efektivity. Preto dynamickosť klastra je charakterizovaná tromi odlišnými dynamikami: miestnej dynamike(1), globálnej príťažlivosti (2), a dosiahnuteľnosti globálneho trhu (3).

Záver

Klaster ako model zvyšovania konkurencieschopnosti podnikov umožňuje aj malým podnikom byť dynamickými a konkurenčnými nielen na domácom ale aj na globálnom trhu. Samotné spojenie nie je však „samospasiteľné“. Je to len prvý krok k zvyšovaniu konkurencieschopnosti. Nasledujúcou a najťažšou etapou je etapa, ktorá so sebou bude prinášať zmeny vo vnútropodnikovom systéme riadenia, ich špecializácie, cieľavedomej a neustále zvyšovanej odbornosti nielen manažmentu, ale aj radových zamestnancov. Až potom bude model klastra vytvárať výhody pre podniky spojené v ňom. Zo systémového hľadiska moderného manažmentu ide o umenie nahradiť „negatívnu kooperáciu“ (boj, súperenie, konkurenciu) jej protipólom, t. j. „pozitívnu kooperáciu“ (spoluprácou, alianciou, klastrom). Klastre podporujú rozvoj výskumu a v neposlednom rade podporujú aj rozvoj regiónu. Na druhej strane rozkladajú náklady na podporu inováciu a tvorbu novej spolupráce.

Literatúra

1. PORTER, M.: *The Competitive Advantage of Nations*. London, 1998.
2. Průmyslové klastry - nová strategie zvyšování konkurenceschopnosti firem a regionálního rozvoje, informační brožúra k problematice průmyslových klastrů.
3. Průvodce klastrem. Vydáný agentúrou pre podporu podnikania a investícií v ČR.
4. SKOKAN, K.: *Konkurencieschopnosť, inovácie a klastry v regionálnom rozvoji*, Repronis, Ostrava 2004. ISBN 80-7329-059-6.
5. MATEJKA, M: *Jak zaistiť konkurencieschopnosť v globálnej ekonomike*, *Moderní řízení: měsíčník pro vrcholový a střední management, poradce, lektory, personalisty i podnikatele; měsíčník Hospodářských novin.* - Roč. 35, č. 10 (2000), s. 4-7. - *Economia* : Praha.
6. LOUČANOVÁ, E. 2007. *Inovačný model zvyšovania konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov drevospracujúceho priemyslu*. Zvolen, 2007. 114 s. Katedra

marketingu, obchodu a svetového lesníctva Drevárskej fakulty Technickej univerzity vo Zvolene.

7. LOUČANOVÁ, E. 2008. Rozvíjanie partnerstiev – klastrov ako významný nástroj pri rozvoji územia. In Nové trendy v marketingu : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. – Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave, 2008. ISBN 978-80-8105-006-0, s. 231-236.
8. LOUČANOVÁ, Erika. 2008. Organizácia a štruktúra klastra. In Marketing a obchod 2008 : zavedenie eura v Slovenskej republike a svetová finančná kríza. – Zvolen : Národné lesnícke centrum, 2008. ISBN 978-80-8093-069-1, s. 151-155.
9. PRNO, I. 2005. Klastre - nové nástroje ekonomického rozvoja. In: Marketing a obchod : Zborník zmedzinárodnej konferencie. – Zvolen : Technická univerzita, s. 314-318.
10. SOLVELL, O, GORAN L., KETELS, CH.: The Cluster Initiative Greenbook. Brommatryck AB Stockholm 2003. ISBN 91-974783-1-8.
11. European Commission : Regional Clusters in Europe. Luxembourg, 2002. ISBN 92-89-3560-7.
12. European Commission : Regional Clusters in Europe. Luxembourg, 2002. ISBN 92-89-3560-7.
13. European Commission : Final report of the expert group on enterprise clusters and networks. Brussels, 2002.
14. OECD Rights and Translation unit (PAC) : Local Economic and Employment Development, Business Clusters: Promoting Enterprise in Central and Eastern Europe. Paris, 2005. ISBN 92-64-007105.
15. 14. Průmyslové klastry - nová strategie zvyšování konkurenceschopnosti firem a regionálního rozvoje : Informační brožúra k problematice průmyslových klastrů. 24. 4. 2005.
www.czechinvest.cz
16. Průvodce klastrem. Vydaný agentúrou pre podporu podnikania a investícií v ČR, 24. 4. 2005.
www.czechinvest.cz